

125 éve született Dudich Endre, a hazai állattani kutatások kimagasló személyisége

ÉLETÚTJA

A nagysallói körorvos fia 1895. március 20-án született a Bars megyei településen. Kiemelkedő tehetsége már az esztergomi bencés gimnáziumban megmutatkozott. Pályadíjakat nyert magyar, latin, görög nyelvből, történelemből, gyorsírásból, de fő érdeklődési területe az élővilág, azon belül az állatok világa volt. Első nyomtatott dolgozatát is – még gimnazista korában! – rovartani témában írta. Nem meglepő tehát, hogy érettségi után, 1913-ban a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem természetrajz–földrajz szakára iratkozott be s az sem, hogy az elitképző Eötvös Kollégium diákja lett. Tanulmányait késleltette a közben kitört I. világháború. Három és fél évet töltött az orosz és az olasz fronton (kerékpáros egységben!), így középiskolai tanári oklevelét csak 1920-ban kapta meg. Érdekesség, hogy a fronton is gyűjtött állatokat, közülük az egyiket róla nevezték el *Bythina dudichi*-nek. Az állattan iránti mély elkötelezettségét jelzi: már egyetemista korában kutatott az egyetemi Állattani Intézetben mint gyakornok, s 1919-től a Magyar Nemzeti Múzeum Állattárában is. Utóbbiban később beosztott középiskolai tanár, majd 1922-ben múzeumi őr lett. A múzeumban készítette doktori értekezését is, melyet 1922-ben védett meg a szegedi Ferenc József Tudományegyetemen *sub auspiciis Gubernatoris* minősítéssel. Múzeumi szolgálata alatt 1925-ban Rockefeller-ösztöndíjjal tengerbiológiai kutatásokat folytatott a Nápolyi Élettani Állomáson. S még ugyanez évben egyetemi magántanárrá habilitált ízeltlábú témakörben Szegeden. Kiemelkedő tudományos eredményei felkeltették a tudományirányítók figyelmét, s 1934-ben egyetemi ny. rk. tanárrá, 1936-ban ny. r. tanárrá nevezték ki a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemre, mely tisztelet, 1949-től tanszékvezetőként, 1967. évi nyugállományba vonulásáig betöltötte. Nem maradtak el az akadémiai elismerések sem: 1932-ben levelező, 1942-ben rendes taggá választották; 1949-ben ugyan visszaminősítik tanácskozó taggá, de 1951-ben már újra levelező tag, 1964-ben pedig rendes tag, így négyszer volt módja szék-

Dudich Endre
(<https://csemadok.sk/jeles-felvideki-szemelyisegek/dudich-endre/>)

foglalót tartani. Az Akadémiával folyamatos intenzív kapcsolata volt. Igazgatója volt 1958-tól haláláig az MTA Alsógödön működő Dunakutató Állomásának, s vezette az egyetemen működő akadémiai Talajzoológiai Kutatócsoportot, a mai Zootaxonomiai Kutatócsoport elődjét. A hazai állattani kutatásokat számos területen korszerű alapokra helyező, nemzetközileg is kiemelkedő tudományos tevékenységét 1971. február 5-én szakította meg a halál.

FŐBB KUTATÁSI TERÜLETEI ÉS EREDMÉNYEI

Eleinte a bogárfaunával foglalkozott, de később tudományos kíváncsisága a rákok (Crustacea) felé fordította figyelmét. Dolgozott rendszertanukon, kutatta állatföldrajzi viszonyait s vizsgálta anatómiájukat. Elsőként vizsgálta a rákok mészpáncéljának szerkezetét poláros fényel, ezzel úttörő eredményeket ért el. Újszerű volt a rovarok taxonomiai vizsgálataiban a *variáció-statisztika* bevezetése. Matematikai módszerei teljesen új megközelítést jelentettek az egyes fajok elkülönítésében, az ún. *variációszelességük* meghatározásával. Nemzetközi hírét a hazai vízi élőlények, különösen a barlangiak biológiájának kutatási eredményeivel vívta ki. Az 1928–1929 között a Baradlában végzett *cönológiai* kutatásai során az innen addig ismert 42 taxon számát 262-re növelte! Az 1932-ben Bécsben megjelent *Biologie der Aggteleker Tropfsteinhöhle Baradla in Ungarn* című könyvével páratlan sikert aratott a hazai és külföldi szakkörökben. Ennek nyomán kapott felkérést a szakterület kézikönyvének számító *Catalogus Animalium Cavernorum* című mű zoológiai bevezetésének megírására. Az 1934-ben megjelent munka a barlangi állatok kutatóinak szinte vademecumja lett. Ezekkel a kutatásaival a hazai karszt- és barlangkutatás vezéralakjává vált. A barlangkutatás a továbbiakban is kedvelt kutatási területe volt, s ez irányú eredményekben gazdag munkássága abban teljesedett ki, hogy 1958-ban megbízták egy Barlangi Biológiai Laboratórium megszervezésével és irányításával a Baradla-barlangban. Ezt a Magyarországon első, a világon negyedik ilyen laboratóriumot élete végéig igazgatta. Az 1930-ban, *Az Aggteleki-barlang élővilágának élelemforrásai* címmel publikált tanulmánya eredményeit továbbfejlesztve egy új irányzat, a *produkciós biológia* alapjait vetette meg.

Megindította tanszékén a rövid cikkek közlésére az *Opuscula Zoologica* című periodikumot. Magyarország faunájának minél teljesebb megismerésére megindította, sokáig szerkesztette a *Fauna Hungariae (Magyarország állatvilága)* sorozatot. Nyomatásban 218 műve jelent meg.

TUDOMÁNYOS KÖZÉLETI TEVÉKENYSÉGE

Számos tudományos és szakmai társaság, egyesület munkájában vett részt. Elnöke volt az MTA Zoológiai Bizottságának, az MTA Hidrobiológiai Bizottságának, 1953-tól haláláig szerkesztette az *Acta Zoologica* című folyóiratot. Alapító (1926), majd választmányi tagja volt a Magyar Barlangkutató Társaságnak, 1958–1962 között elnöke, 1961-től haláláig tiszteleti tagja és díszelnöke a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társaságnak, 1961–1965 között elnöke a MTESZ Karszt- és Barlangkutató Bizottságának, főszerkesztője 1959–1965 között a *Karszt- és Barlangkutatás* című szaklapnak. Elnöke volt 1941–1944 között a Magyar Biológiai Társaság Állattani Szakosztályának, majd tiszteleti taggá választották. Tagja volt a Magyar Rovartani Társaságnak, a Magyar Hidrológiai Társaságnak. Tagjává választotta 1935-ben az Österreichische Gesellschaft für Höhlungsforchung, Wien, valamint 1961-ben

a Zoologisch–botanische Gesellschaft, Wien. Munkássága során számos elismerést érdemelt ki, ezek: *Bugát-díj* (1920), *Margó-díj* (1931), a *Munka Érdemrend arany fokozata* (1955, 1966), *Kossuth-díj* (1957), *Kadić-emlékérem* (1962), *Frivaldszky-emlékérem* (1962), *Akadémi-ai Nivódíj* (1969).

OKTATÓ, NEVELŐ MUNKÁJA

Fiától tudom, hogy minden egyetemi órájára felkészült. Azt meg hallgatójaként tapasztaltam, hogy órai mintaszerűen felépítettek, világosak, lendületesek, diákkal, ábrákkal szemléltetettek voltak. Élmény volt hallgatni azokat! A rendszertani tudnivalók mellett új ismeretanyagként tőle hallhattunk először állattársulástanról, állatkörnyezettanról és állatföldrajzról. A tananyag jobb elsajátításának érdekében gyakorlati órát vezetett be, és ún. tanulóújságot hozott létre. Gazdag, saját könyveivel is gyarapított könyvtárral segítette mind az oktatást, mind a kutatást. Utóbbihoz mindenki számára rendelkezésre bocsátotta az állattan minden területéről címekeket tartalmazó cédula-katalógusát. Egyetemi jegyzeteit nyomtatott tankönyvekké fejlesztette. Közülük kiemelkedik a több kiadást megért legendás Dudich–Loksa: *Állatrendszertan*.

Nagy súlyt helyezett a szakmai utánpótlás nevelésére, képzésére. Speciális órákkal (pl. muzeológia), személyes tanácsadással, témaajánlással segítette az állattan iránt elkötelezett hallgatóit. Közülük számos professzor, intézetvezető, múzeumigazgató, akadémikus került ki. „*Nem erélyével, nem a pozíciókat, a hatalmat magához ragadva, hanem bizalmon, jóindulaton, a kölcsönös megbecsülésen, szerénységen alapuló példamutatásával formálta kutatógárdáját*” – írta Soós Árpád a róla szóló megemlékezésében.

Élete céltudatosan megtervezett, célkitűzéseit valóra váltó, kiegyensúlyozott harmonikus élet volt.

Dudich Endre több mint fél évszázadot működött a magyar zoológiában mint aktív kutató, oktató–nevelő és tudományszervező. Emlékét a Farkasréti temetőben védett síremlék, a Baradla-barlangban emléktábla, az ELTE Természettudományi Karán róla elnevezett tanterem, valamint szülőhelyén, Nagysallón (Tekovské Lužany) a községházán elhelyezett emléktábla őrzi.

Kecskeméti Tibor

HÍREK

Bővült a szarvasi Mini Magyarország. A szarvasi Mini Magyarország makettpark 2020-ban hazai épületek makettjeivel bővítette a látnivalókat. Hat új makett kapott helyet a parkban: a füzéri vár, a sárospataki Rákóczi-vár, a vizsolyi református templom, a tiszadobi Andrassy-kastély és a látogatók kívánságára a hortobágyi Kilenclyukú híd és Nagycsárda. A Magyarország leghosszabb szabadtéri vasútmodell-pályáján száguldó vonatok száma is bővül, ezzel adva több élményt gyermekeknek, felnőtteknek egyaránt. Az újdonságok mellett folyamatosan zajlik a meglévő makettek hangzóvá, mozgóvá alakítása, de az év minden napján látogatható Mini Magyarország makettpark környezete is folyamatosan szépül.